

Balgales baznīcas ērģeļu prospekta restaurācija

Restaurācijas pase

**Darbs veikts 2008.un 2009.gadā
SIA Restore**

**Dokumentācija sagatavota trīs eksemplāros no kuriem
viens nodots VKPPI dokumentācijas centram;
otrs nodots Balgales baznīcas draudzei; trešais glabājas pie darba izpildītāja**

Balgales luterāņu baznīcas ērģeļu prospekta

(Balgales luterāņu baznīca celta 1810.gadā.)

Pieminekļa restaurācijas pase

Restaurācija uzsākta 2008.gada vasarā

Restaurācija pabeigta 2009.gada vasarā

Restauratori: - Aidas Podziņas vadībā

Uzņēmums SIA Restore

Inventāra Nr. Valsts pieminekļa aizsardzības Nr. 4281

1.Kataloga ziņas:

- autors - nezināms;
- datējums - 19.gs. sākums;
- materiāls - priede- karkass; bērzs- griezumi
- izpildījuma tehnika - ažūrs griezum; krāsots; zeltīts
- izmēri - 240 x 460
- īpašnieks - Balgales evaņģēliski luteriskās baznīcas draudze;
- glabāšanas vieta, adrese - Balgale; Talsu raj.
- objekta īss apraksts

Balgales baznīcas ērģeļu prospekts (un instruments) novietots ērģeļu luktā virs baznīcas galvenās ieejas. Ērģeļu prospekts konstruktīvi piesaistīts luktas margai un ir tās centrālā daļa. Ērģeļu prospekta kompozīciju veido divi lieli stabuļu torņi (malās) un trīs mazāki stabuļu logi (centrā). Stabuļu torņus un logus augšā noslēdz masīvas profilētas dzegas, bet vidējo logu dzegu centrā vainago antīka vāze (centrā) un volūtas (malās). Stabuļu torņus un logus apakšējā un augšējā daļā rotā nelieli kokgriezumi- lauru koka zari un lambrekeni, bet logus aizpilda dekoratīvas metāla stabules. Prospekta sānu malas rotā pilnības ragi ar izstieptām šaurām lapām un stīgām.

Ērģeļu prospekta krāsojums gaišs (koši balts) ar bronzētiem profilējumiem un dekoratīvām detaļām. Ērģeļu prospektu virsmu sedz sadzīves netīrumi un putekļi biežā slānī, atlūzušas dekoratīvās detaļas atrodamas dažādās vietās.

2.Īsas ziņas par objekta vēsturi un iepriekšējo restaurāciju

1809.gadā baznīca tika iesvētīta (būvēta par firsta Karla fon Līvena līdzekļiem);

1810.-tajos gados izgatavotas arī ērģeles, kas saistāmas ar baznīcas celtniecības sākuma periodu (no šīm ērģelēm saglabājies ērģeļu prospekts ar oriģinālajām metāla stabulēm; ērģeļu restaurators Alvis Melbārdis uzskata, ka pēc prospekta metāla stabuļu izgatavošanas manieres sākotnējais instruments saistāms ar ērģeļu būvētāju T.Tīdemani);

1860.gadā paplašina ērģeļu apbūvi paplašina un iebūvē jaunu instrumentu Kārlis Hermanis;

1935. – 1937.gadam baznīcā notiek kapitālremonts- jauns jumts; krāsošanas darbi ārpusē un arī baznīcas iekšējās;

1939.gadā notiek ērģeļu instrumenta “General tīrīšana un skaņošana...”- uzraksts uz ērģeļu apbūves durvju vērtnes.

(Dati no VKPA Dokumentācijas centra arhīva un grāmatas “Latvijas luterāņu baznīcas” 1.sējums)

VKPI arhīvā nav sastopamas konkrētākas ziņas, kas saistāmas ar citiem ērģeļu prospekta krāsošanas darbiem.

3. Objekta tehniskais stāvoklis pirms restaurācijas

3.1. Balgales baznīcas ērģeļu prospekta tektoniskā uzbūve un kompozīcija.

Balgales baznīcas ērģeļu apbūvētas statņu pildīņu konstrukcijā. Dekoratīvās fasādes (prospekta) **pamata konstrukciju** veido statņi (vertikālā virzienā) un dzegas (horizontālā virzienā). Prospekts konstruktīvi sasaistīts ar pārējo ērģeļu apbūvi, kā arī vienlaicīgi piesaistīts luktas margai un ir tās centrālā daļa. Luktas margas apakšējai dzegai centrālajā daļā kompozicionāli piesaistīts prospekta cokols vai prospekta apakšējā dzega. Ērģeļu apbūves lielo stabuļu torņa augšējā daļa cieši piekļaujas telpas griestiem. Starp prospekta dzegām (apakšējo un augšējo) ievietotie statņi un nosacīti veido stabuļu torņus un stabuļu "logus".

Ažūrīgos **kokgriezumus** konstruktīvi satur trīs malu ietvars. Kokgriezuma ietvari atbilst attiecīgai stabuļu torņu un logu konfigurācijai. Prospekta apakšējā daļā kokgriezumu ietvars ar kaltām naglām piestiprināts pie stabuļu kāju turētāja. Prospekta augšējās daļas kokgriezumu ietvaru augšējā mala ievietota dzegas gropē un sānu malas nofiksētas ar kaltām naglām pie statņiem.

Ērģeļu **prospekta kompozīcija** ir horizontāli izstiepta, to veido malās novietotie lieli stabuļu torņi un trīs zemāki stabuļu logi vidējā daļā. Lielo stabuļu torņu augšējā dzega akcentēta tikai ar nedaudz plataku augšējo profila joslu. Prospekta horizontālā šķērsriezuma konfigurācijā izvirzījumus veido izliektie stabuļu torņi un centrālais leņķī izvirzītais stabuļu logs.

Ērģeļu prospekta pamatkonstrukciju dekoratīvi papildina **kokgriezum** un **metāla stabules**. Prospekta stabules, atbilstoši pamatkonstrukcijas konfigurācijai, vienā rindā ievietotas malējos torņos un centrālajā logā. Malējos logos (abās pusēs vidējam logam) stabules kārtotas divās rindās.

Ērģeļu prospektu malas un vainagojošā centrālā daļa uzsvēta ar izteiksmīgiem dekoriem, bet stabuļu torņus un logus rotā nelieli kokgriezum. Tie kārtoti torņu un logu apakšējā un augšējā daļā, izņemot centrālās daļas malējos logus, kur abas stabuļu rindas vidus daļā atdala griezum. Apakšējās daļas kokgriezumiem izmantots lauru koka zaru motīvs. Prospekta torņu un vidējā loga augšējā daļā ievietots drapērijas veida ornaments ar saņemtu vidus daļu un iekārtu pušķi- stilizēts lambrekens. Vidējās daļas malējos logos un starp stabuļu rindām ievietots no stilizētām lapām izstiepts rozetes veida ornaments.

Virš vidējās daļas vainagojošās dzegas līmeņa pāreju starp malējiem stabuļu torņiem un stabuļu logiem izlīdzsvaro salīdzinoši masīvās volūtas, kas piestiprinātas pie torņu iekšējo statņu malām. Bet centrā novietota kokgriezumā veidota antīka vāze.

Prospekta sānu malas rotā pilnības ragi ar vijīgām lapām un stīgām. Stīgu noslēdzošie volūtveida ievijumi kompozīciju padara interesantāku.

Ērģeļu prospekts krāsots baltā krāsā un bronzēti dekoratīvie griezum, kā arī bronzētām atsevišķām dzegu joslām

3.2. Pamatmateriāls un tā tehniskais stāvoklis.

Ērģeļu prospekta pamatkonstrukcija (statņi, dzegas) izgatavota no skuju koka. Konstruktīvajos mezglos izmantoti tapas savienojumi un līmējums.

Pamatkonstrukcija stabila. Dažviet konstrukciju savienojumu vietās izveidojušās spraugas. Augšējās dzegas stūru savienojumi neprecīzi – ar nobīdēm un spraugām. Dzegu koksnes horizontālas plaisas (koksnes šķiedru virzienā). Stabuļu torņu dzegu koksne kļuvusi melna (mikrobioloģiskā piesārņojumu rezultātā, vai koksnes trupes bojājumu rezultātā). Iemeslus liedz noskaidrot virsmas krāsojums un dzegu atrašanās vieta – piekļaujas griestiem. Koksnes satumsusi nelielos apjomos vērojami arī statņos. Konstrukciju pamatmateriālā vērojami nenožīmīgi mehāniski bojājumi.

Kokgriezumi izgatavoti no bērza koka. Konstruktīvi nestabilie kokgriezumi atkārtoti piestiprināti ar naglām. Dažiem kokgriezumiem zuduši nelieli griezuma fragmenti- atsevišķas lapas. Lielo stabuļu torņa augšējie griezumi koksnes rukumu rezultātā deformējušies un līdz ar to koksnes vārīgās vietās saplīsuši un vairs neatrodas stiprinājumu gropēs. Neliela deformācija vērojama arī centrālās daļas antīkās vāzes sānu lauru zaru rotājumā. Smalkie kokgriezumi koksnes rukuma rezultātā daudzviet saplīsuši šķiedras virzienā. Plīsumi vērojami labā stabuļu torņa apakšējā un augšējā kokgriezumā, tāpat centrālā loga augšējā ornamentā vidus savienojumā. Četras plaisas vērojamas arī vidējās daļas labās puses loga apakšējam griezumam. Šī kokgriezuma atsevišķās detaļas mēģinātas sastiprināt ar naglām.

Arī centrālās daļas dekoratīvās vāzes pēdas daļā izveidojusies lielas plaisas ar materiāla zudumiem, kā arī zudušas divas "pērlītes" vāzes korpusa daļā. Kokgriezumu plīsumu atsevišķās vietās veikti nemākulīgi sastiprinājumi – atkārtoti neprecīzi salīmēts, sastiprināts ar nagliņām, aizmugurē piestiprinot koka dēlīti, vai arī tikai sastiprināts ar nagliņām. Griezumu pamatmateriālu tehniskais stāvoklis kopumā apmierinošs, bez ievērojamiem bojājumiem,

3.3. Apdares slāņi – sedz karkasu un kokgriezumus tikai no priekšpusēs.

Originālais krāsojums un slāņu tehniskais stāvoklis. (Detaļu krāsojumu un to izmaiņas laika gaitā – pielikumā Skat. tab. Nr.1.)

Grunts slānis. Gruntējums klāts biežā slānī uz visām redzamajām virsmām, labi sasaistījies ar pamatmateriālu. Grunts slānis iežuvis, sauss un porains. Grunts degradācijas rezultātā slānī izveidojušās mikroplaisas pārsvarā koksnes šķiedras virzienā. Grunts uz dažādām detaļām klāta dažādā biežumā- plānākos un biežākos slāņos. Gruntējums uz **pamatkonstrukcijas** detaļām trauslāks. Pamatkonstrukcijā atsevišķās vietās grunts slāņa izbiruma laukumi vai slāņa daļējs zudums. Pirms restaurācijas izpētē krāsu zondāžas laukumos tas netika konstatēts.

Kokgriezumos grunts slānis uz visām virsmām kopumā saglabājies ar atsevišķiem zuduma laukumiem. Uz atsevišķiem kokgriezumiem un zem zeltījuma grunts tehniskais stāvoklis sliktāks. Vietām slānī mikroplaisas un grunts slāņa pacēlumi un zuduma laukumi. Tā piemēram, centrālās daļas vainagojošās dekoratīvās vāzes virsmās, kas vērstas pret griestiem, grunts slānis atdalījies no pamatmateriāla, vietām ir jau atsevišķi grunts zuduma laukumi. Arī stabuļu torņa apakšējos griezumos vērojami grunts slāņa pacēlumi un grunts nobiruma draudi. Principā, katrā kokgriezumu fragmentā atsevišķās vietās ir grunts slāņa noturības draudi vai jau izveidojušies grunts izbiruma laukumi.

Krāsu slāņi. Prospekta **originālais krāsojums** izpildīts siltā krāsu gammā: **zaļgandzelteni baltā krāsā** (pamatkrāsojums) ar silti dzelteniem krāsu akcentiem (dekoratīvās detaļas) divos veidos- spožs zeltījums un matēts eļļas krāsojums. Izpildījumā izmantota: viegli zaļgandzelteniģi balta eļļa(?), **zeltījums** uz sarkanīgas grunts eļļas tehnikā un **dzeltena-** zelta okera eļļas(?) krāsa. Baltajā krāsā krāsotas konstruktīvās detaļas (dzegās daļēji) un prospekta "spārna" pilnības raga korpus. Konstruktīvās detaļas un raga korpusa stīpojums akcentēts ar atsevišķām zeltītām un zelta okera eļļas krāsas joslām. Dekoratīvajos kokgriezumos izmantots pamīšus zeltījums un zelta okera krāsa. Spožais zeltījums klāts uz izvirzītajām virsmām, padziļinājumos pielietots dzeltenais eļļas krāsojums, tādā veidā paspilgtinot gaismas spēles efektu.

Zaļgandzelteni baltā krāsā klāta divās plānas kārtās uz **pamatkonstrukcijas** statņiem un dzegu platajām profila un taisnajām joslām. Krāsojuma slānis liesssaistviela iežuvusi. Krāsas slānis nevienmērīgi plāns, vietām sliktā saistība ar grunti.

Krāsojuma slānis kopē grunts slāņa matplaisājumu. Uz virsmas vērojami mušu traipi un to radītie bojājumi. Krāsojums nevienmērīgi satumsis ar krasām tonālām izmaiņām- līdz pat brūni dzeltenam, vai pelēkam. Vietām lieli krāsojuma zuduma laukumi- uz stabuļu torņu dzegām un statņiem līdz 50%. Pirms restaurācijas izpētes procesā krāsu zondāžu laukumos, būtībā krāsojuma sliktais tehniskais stāvoklis, netika konstatēts. (Skat.att.Nr.7.)

Prospekta "spārna" (**raga korpusa**) daļā baltais krāsojums klāts plānākā slānī. Šeit krāsojums nevienmērīgi nodilis, bet kopumā tā tehniskais stāvoklis līdzīgs iepriekš aprakstītajam.

Prospekta gaišajā apdares slānī **krāsojuma iežūšanas rezultātā izveidojušās mikroplaisas.**

Zeltījums klāts uz sarkanīgas zelta grunts. Augšējās **dzegas** krāsojumā zeltījums ieklāts kā akcenti trīs **šaurākās joslās**, bet apakšējā dzegā- divās joslās. Prospekta "spārnos" zeltījums izmantots raga korpusa **stīpojuma** izvīrztajās (vidējā) **joslās**. Pilnības raga apakšējā daļā- **stilizētās stīgas** (visas), **lapas** (viena daļa) un **volūtveida ievijumi** (daļēji) izpildīti zeltījuma tehnikā.

Augšējās **dekoratīvās vāzes** kājas apakšējā maliņa, vāzes korpusa augšējā maliņa, korpusa pērlīšu virtene, osas, zvaigznīte ir spoži zeltītas. Arī lielo **volūtu izvīrztās virsmas** klāj zeltījums.

Stabuļu torņu un logu ažūrīgie **griezumi** daļēji izpildīti spožā zeltījuma tehnikā- lambrekenos gandrīz visa virsma; lauru zaros un rozetēs spožais zeltījums pārmaiņus mijās ar vizuāli matēto dzelteni (zelta okera) eļļas krāsojumu.

Zeltījuma grunts un zelta slānis labi sasaistīties ar balto grunts slāni. Zeltījums padilis, atsedzas zeltījuma sarkanā grunts. Vietām lielāki zeltījuma zuduma laukumi (mušu un putnu traipu vietās, mehānisko bojājumu vietās), bet visumā tā tehnisko stāvokli varētu raksturot kā labu. Tikai atsevišķām detaļām- kā vāzei un dažiem griezumiem, kur virsmu ilgstoši klājis biezs netīrumu slānis, zeltījuma tehniskais stāvoklis ir problemātisks. Bez šaubām, kopumā zeltījuma tehnisko stāvokli vietām ietekmē arī grunts nestabilitāte.

Zelta okera eļļas krāsa izmantota **dzegu** augšējās, platajās profilu un dažās taisnajās joslās. Prospekta "spārnos" raga korpusa **stīpojuma** zeltītās joslas no abām pusēm iekļautas dzeltenās eļļas krāsas josliņās, tāpat **stilizētās lapas** (viena daļa) krāsotas ar piesātinātu dzelteni krāsu.

Vidējās daļas augšējo dekoru- **volūtu** virsmas padziļinājumi un **dekoratīvā vāzes** kāja (daļa) un korpusi krāsoti ar dzelteni eļļas krāsu. Tāpat okera krāsā krāsoti arī stabuļu torņu un logu dekoratīvo **griezumus** ietverošie rāmji, virsmas padziļinājumi lambrekenos, kā arī lauru lapas zaros un rozetēs. Kā jau minēts, torņu un logu, kā arī "spārnu" dekoratīvajos griezumos spožais zeltījums pārmaiņus mijās ar vizuāli matēto dzelteni eļļas krāsojumu.

Dzeltenais eļļas krāsojuma slānis uz visām virsmām stabils bet sauss (zaudējis saistvielu un kļuvis matēts), nedaudz nodilis, vietām satumsis, nevienmērīgs, vietām zudis. Netīruma slāņa rezultātā, vietām krāsas slānis iekrāsojies. Krāsojuma tehniskais stāvoklis apmierinošs, bet vizuāli raibs (krāsojuma vairāku tonālo gradāciju rezultātā - no gaiši vēsi dzeltena līdz oranžīgi dzeltenam tonim) (Skat.att.Nr.8.)

Pilnības raga korpusa iekšpuses krāsojums, akcentējot nelielo laukumu, **ieēnots ar melnu krāsu** pārejot uz pelēku toni. Krāsa klāta uz dzeltenā okera slāņa. Lieli krāsojuma zuduma laukumi. Tikai noņemot visus pārkrāsojumus, pilnībā nolasāma oriģinālā krāsojuma maniere.

Pārkrāsojumi un slāņu tehniskais stāvoklis.

1.pārkrāsojums. Pirms pārkrāsošanas balti krāsotās (oriģinālā krāsojuma) virsmas pārklātas ar līmi (acīmredzot, krāsojumu labākai sasaitei) un lielākos krāsojumu zudumu laukumos virsma izlīdzināta ar tepi. **Līmes slānis** biezs, tumšs, nevienmērīgā slānī ar gaišākiem un tumšākiem laukumiem. Līmes tumšais šķīdums aizpilda oriģinālā krāsojuma matplaisas, vizuāli padarot tās izteiktākas un veidojot savdabīgu rakstu.

Pirmajā pārkrāsojumā izmantoti divi krāsu toņi- **zaļganīgi balts** pamatkrāsojums un **spoži bronzējuma akcenti**. Krāsojums veikts gandrīz saglabājot iepriekšējo krāsojuma sistēmu- zaļgandzelteni balti krāsotās daļas pārkrāsojot ar tumšāki baltu krāsu, bet kokgriezumu zeltītās un dzeltenī krāsotās virsmas pārklājot ar bronzas krāsu. Šajā krāsojuma sistēmā vienīgās izmaiņas ienestas dzegu un prospekta "spārna" – pilnības raga korpusa krāsojumā. Augšējās un apakšējās dzegas krāsojumā tiek izmainītas krāsu laukumu attiecības- ar balto krāsu tiek pārkrāsotas arī dzegu apakšējā daļā zelta okerī krāsotā josla. Pilnības raga korpusā tiek saglabāts tikai šaurās zeltītās stīpojuma joslas - rezultātā palielinot gaišā krāsojuma apjomu. Turpretim pilnības raga iekšējā virsma šajā reizē atstāta nekrāsota.

Zaļganīgi baltais eļļas krāsojums uzņests mazliet plānākā slānī kā iepriekš (tikai lai atsvaidzinātu krāsojumu), bet raga korpusa daļā salīdzinoši vēl plānākā slānī kā konstruktīvajās detaļās. Krāsojums labi sasaistījies ar oriģinālo krāsojumu, bet ir sauss un drūpošs. Krāsas slānī atkārtojas iepriekšējā (oriģinālā) krāsojuma matplaisas, kas izveidojušās, acīmredzot, sarūkot pirms krāsošanas uzklātam līmes slānim. Vietām krāsojumā tumšāki traipi un krāsojuma zuduma laukumi.

Šajā krāsojumu sistēmā **spožais bronzējums** klāts uz zeltījuma un dzeltenā zelta okera oriģinālajiem slāņiem.

Bronzējums klāts uz ļoti plāna dzeltena (dzeltenais okers) eļļas krāsojuma slāņa. Bronzējuma dzeltenais pakrāsojums vairāk ieklāts kā zeltījuma zudumu laukumu nosedzējs un attiecīgi tajās vietās ieklāts biežākā slānī. Bronzējumam laba saistība ar apakšējo krāsojumu, kopumā, tomēr slāņa biežums nevienmērīgs. Krāsojuma stabilitāti apdraud apakšējo slāņu nestabilitums it īpaši griezumos, kas ievietoti apakšējos prospekta logos.

2.pārkrāsojums. Šī krāsojuma sistēma atkārtoti iepriekšējo krāsojumu sistēmu, vienīgi izmainās tonāli baltais krāsojums uz tumšāki baltu.

Pelēcīgi baltais krāsojums klāts uz zaļganīgi balto krāsojumu. Vienīgi prospekta spārna pilnības raga trauka iekšpusē ieklāta tumši zilā tonī.

Pelēcīgi baltā krāsojums visbiežākais (salīdzinājumā ar citiem krāsu slāņiem), klāts kā izlīdzinot virsmu. Krāsojuma slānis nevienmērīgā biežumā, vidēji labi sasaistījies ar iepriekšējo krāsojumu, bet tomēr tas ir sauss un drūpošs.

Bronzējums klāts visās iepriekšējās krāsojumu sistēmas bronzējuma vietās. Bronzējums spožs, plāns slānis, ka saistviela izmantota laka. Bronzējumi labi savstarpēji sasaistījušies. Tumšāks un piesātinātāks kā iepriekšējais bronzējuma slānis.

Bronzējums vietām zudis un mušu un putnu bojājumu traipi. Vietām atsedzas apakšējie krāsojuma slāņi.

Zilais krāsojums ir biežā, nekvalitatīvā slānī. Tas viegli atdalās, nenoturīgs.

3.pārkrāsojums. Krāsojuma sistēma atkārtoti iepriekšējo izmainot nedaudz tonālo gammu – pārejot uz koši baltu krāsojumu ar bronzētām detaļām.

Koši baltais krāsojums klāts pelēcīgi balta krāsojuma vietās. Baltais krāsojums klāts arī prospekta spārna pilnības raga trauka iekšpusē (uz tumši zilā krāsojuma). Baltais krāsojums klāts biežā slānī, noturīgs. Virs zilā krāsojuma, tas ir plānā slānī, un vāji nosedz to.

Baltais krāsojums satumsis. Slānī zuduma laukumi, kuri veidojušies mušu un putnu traipu iedarbības rezultātā. Virsmu klāj liels, biezs netīrums slānis. Uz horizontālajām virsmām netīrums slānis kopā ar pelējumu veido 0,5cm slāni.

Bronzējums klāts iepriekšējās krāsojuma sistēmas bronzējuma vietās. Bronza iejaukta lakā, klāta biežā, nevienādā slānī. Plānāki uzklātās vietās cauri spīd apakšējais bronzējuma slānis. Krāsojums kopumā labi sasaistījies ar iepriekšējo slāni, bet nestabilitāti veido iepriekšējo slāņu tehniskais stāvoklis, vietām tikai lakas slānis notur apakšējos drūpošos slāņus. Bronzējums satumsis, nekvalitatīvs, krāsojuma virsmā jūt otas saru pēdas. Augšējā dzegā bronzējuma josla satumsusi, kļuvusi zaļa, vērojami izteikti mušu traipi. Šais vietās krāsojums bojāts- zudis.

Bronzējuma virsmas netīra. Mīkstā laka bronzējumā īpaši labi piesaistījusi visa veida netīrumus. Mušu un putnu traipi veido krāsojuma zuduma laukumus. Mikrobioloģiskais piesārņojums un netīrumi iekrāsojuši pēdējo bronzas slāni. Tāpat vērojami zaļgani bronzas korozijas produkti. Horizontālās virsmas galēji netīras.

4.Restaurācijas uzdevums

Demontēt kokgriezumus;

Iespēju robežās (kontrolējot krāsa slāņa stabilitāti) sausā veidā noņemt netīrums slāni;

Apstrādāt virsmu ar dezinfekcijas materiāliem vienlaicīgi noņemot lielos sadzīves netīrums slāni, apejot nestabilās krāsojuma vietas;

Apstrādāt virsmu ar UV stariem;

Attīrīt virsmu krāsa slāņa nestabilajās vietās un noņemt uzslāņojumus;

Noņemt pārkrāsojumus- saglabājot oriģinālo zeltījuma slāni;

Noņemt pārkrāsojumus un līmes slāni no konstruktīvajām detaļām;

Restaurēt un rekonstruēt (zudušos fragmentus) pamatmateriālu;

Retušēt oriģinālā krāsojuma slāņus, pirms tam novērtējot atsegtā krāsojuma tehnisko stāvokli;

Uzklāt aizsargslāni;

Montēt dekoratīvos kokgriezumus.

5.Restaurācijas padomes lēmums

Restaurācijas atļauja Nr.0000711.; izsniegta VKPAI 2008.gada 26.septembrī.

6.Izmaiņas darba gaitā

1.Pēc pārkrāsojumu noņemšanas atklājās, ka mikrobioloģiskais piesārņojums atsevišķās vietās degradējis koksni.

2.Pēc pārkrāsojumu noņemšanas no ērģeļu prospekta karkasa un dzegām, atklājās, ka oriģinālā krāsojuma slāņos vietām ir lieli zuduma laukumi, vietām tam ir slikts tehniskais stāvoklis – drūpošs un nenoturīgs, vietām traipveidīgas tonālas izmaiņas. Nācās konstatēt, ka jau sākotnēji krāsojums nav bijis tonāli viendabīgs (vienā tonī), bet ar nelielām tonālām nobīdēm (acīmredzot, krāsošanas procesā, krāsa nav pietiekami visu laiku vienmērīgi sajaukta). Kopumā karkasa oriģinālais krāsojums vizuāli visai raibs.

Tādēļ veicama:

- virsmas atkārtota apstrāde pret pelējuma sēnītēm;
- karkasa oriģinālā krāsojuma retušas rezultātā jāmazina un jāizlīdzina tonālās atšķirības, kas veidojušās laika gaitā.

7. Restaurācijas darbu apraksts, to pamatojums

7.1. Kokgriezumu demontāža

Kokgriezumi tika demontēti no ērģeļu prospekta karkasa, izvelkot vai pārzāgējot kaltās nagliņas. Vienlaicīgi ar demontāžas procesu tika veikta arī kokgriezumu marķēšana. Pēc naglu pārzāgēšanas naglu daļas iespēju robežās tika izvilktas.

7.2. Netīruma slāņa noņemšana

Vispirms tika noņemti netīrumi no ļoti netīrajām virsmām sausā veidā ar otiņu un putekļu sūcēju, kontrolējot krāsa slāņa stabilitāti.

Pēc tam netīrumi tika noņemti no visām virsmām (krāsotās un nekrāsotām) mitrā veidā- uzmitrinot netīruma slāni ar 1% lizoformīna ūdens šķīdumu un noņemot no virsmas netīrumus. Darba procesā apietas vietas, kur krāsas slānis nestabils un kontrolēts, lai koksne pēc iespējas mazāk iekļūtu mitrums.

Kokgriezumu aizmugure tika pilnībā attīrītas no dažāda veida uzslāņojumiem- sadzīves netīrumiem, dažāda veida krāsu nopilējumiem, līmes notecējumiem.

Pēc visas virsmas nožūšanas tā tika apstrādāta ar UV stariem.

7.3. Nostiprināšana, virsmas attīrīšana un uzslāņojumu noņemšana krāsas slāņa nestabilajās vietās.

Vietās kur krāsas slānis bija atdalījies no pamatnes vai kļuvis trausls un veidojās krāsojuma nobiruma draudi virsmu apstrādājām ar etilspirta šķīdumu (90%) (lai aktivizētu krāsojuma slāni un pamatnes virsmu), pēc tam tika ievadīts ar otiņu no 5% līdz 8% paraloida šķīdums etilspirtā, līdz krāsas slānis kļūst piesātināts. Pēc etilspirta izgarošanas krāsas slānis tiek piespiests ar etilspirtā samitrinātu vates tamponiņu (uztītu uz pincetes) un vienlaicīgi noņemot arī netīruma slāni un pārkrāsojumus. Ja pārkrāsojumi neatdalās visā slāņa biezumā, tad virsma tiek uzmanīgi attīrīta no pārkrāsojumiem ar 3% paraloida šķīdumu etilspirtā. Procesā tiek kontrolēts, lai uz krāsojuma slāņa nepaliktu paraloida plēvītes pārpalikumi.

7.4. Pārkrāsojumu noņemšana saglabājot oriģinālo zeltījuma slāni.

Bronzas pārkrāsojumi no zeltītajām kokgriezumu un dzegu joslu virsmām tika noņemti izmantojot krāsas noņēmēju želeju. Želeja tika uzklāta plānā slānī (tikai biežākajās bronzas slāņa vietās), pagaidot kamēr slānis kļūst mīksts un atkal daļēji sāk sastingt, tad bronzējumu noņem ar sausu vates tamponu vai skalpeli (ja slānis biezs), ja nepieciešams procesu atkārtoti. Bronzas un želejas atlikumus turpina noņemt ar 60% etilspirtā samērcētu vates tamponiņu.

Pārkrāsojumu noņemšanas procesā, lielu uzmanību prasīja vietas, kur atsedzās zeltījuma grunts. Šīs vietas bija īpaši jutīgas pret ķīmisku virsmas apstrādi.

7.5. Pārkrāsojumu un līmes slāņa noņemšana no konstruktīvajām detaļām.

Pārkrāsojumi no ērģeļu prospekta konstruktīvajām detaļām tika noņemti izmantojot, krāsas noņēmēju želeju, klājot gandrīz visās vietās trīs reizes, jo katram krāsas slānim bija atšķirīgs eksponēšanas laiks. Vietās, kur pēdējais krāsojama slānis bija trauslāks, tas tika noņemts vispirms mehāniski ar skalpeli, pārējiem slāņiem tika pielietota želeja. Noņemot pirmo pārkrāsojumu, vietām pārējie pārkrāsojuma slāņi un tepējumi izkrita atsevišķu laukumu veidā, acīmredzot, tos noturēja tikai virsējais krāsojums, jo adhēzija ar pamatmateriālu bija zudusi.

Pēc pārkrāsojumu noņemšanas virsma tika samitrināta ar siltu ūdeni (lai uzbriedinātu līmes slāni), pielietojot nedaudz abrazīvu sūklīti, virsma tika attīrīta no līmes slāņa un želejas atlikumiem. Pēc tam saudzīgi mitrinot virsmu, vēlreiz visu notīrījām ar vārītu ūdeni un pēc tam lieko mitrumu nosusinot ar vates tamponiem. Pēc virsmas attīrīšanas, tā tika žāvēta. (Ērģeļu prospekta karkasa tonēšana tika uzsākta pēc trim nedēļām).

7.6. Atkārtota virsmas apstrāde pret pelējuma sēnītēm.

Visas virsmas pirms tonēšanas vēlreiz tika apstrādāta ar UV stariem

7.7. Pamatmateriāla restaurācija.

Pamatmateriāla restaurācijas gaitā tika **rekonstruēti kokgriezumu zudušie fragmenti**: viena lapa lauru zaru ornamentā (kreisās puses stabuļu tornim apakšējā griezumā), vāzes zvaigznē viens stars, divas pērlītes korpusa rotājumā.

Pārveidots pilnības raga stīgu ievijuma papildus stiprinājums- agrāk piestiprinātā finiera plāksne (piestiprināta ar nagliņām) aizvietota ar koksne iestrādātu koka **papildstiprinājumu**.

Līmēti koksnes plīsumi (rukuma un deformācijas rezultātā, ka arī zaudējot adhēziju līmējuma šuvēs):

Stabuļu torņu augšējos griezumos- kreisajā pusē- 4 plīsumi; labajā pusē- 1 plīsums;

Stabuļu torņu apakšējos griezumos- kreisajā pusē- 2 plīsumi; labajā pusē- 1 plīsums;

Dalītie logi- apakšējos griezumos- kreisajā pusē- 6 plīsumi (t.sk. ar koksnes zudumiem); labajā pusē- 4 plīsumi (t.sk. ar koksnes zudumiem);

Vidējie logi augšējā griezumā – 4 plīsumi ar koksnes zudumiem;

Vidējie logi apakšējā griezumā – 2 plīsumi.

Koksnes restaurācijas procesā protezējot (vajadzības gadījumā- koksnes zudumos) un salīmējot plīsumus un atdalījušās līmējuma šuves, savienojumu vietās, iespēju robežās, iestrādātas koka tapīnas.

7.8. Oriģinālā krāsojuma slāņu retušēšana, pirms tam novērtēta atsegtā krāsojuma tehniskais stāvoklis.

Pēc pārkrāsojumu noņemšanas, novērtējot sākotnējo virsmas apdares slāni nācās **secināt**:

- **iepriekš veiktie koksnes labojumi** (plīsumi) atsevišķās vietās salīmēti ar griezumam virsmas līmeņu starpību;
- **dzeltenais eļļas krāsojums**- saglabājies salīdzinoši labi, bet nevienādi raibs, jo pirms krāsojuma uznesanas krāsa nav pietiekami labi sajaukta un rezultātā augšējā prospekta daļā tas ir intensīvāks, apakšējā daļā blāvāks. Vietām, pat viena kokgriezuma fragmenta ietvaros krāsojuma intensitāte ir atšķirīga (ņemot vērā krāsojuma dabīgās izmaiņas laika gaitā).

Prospekta apakšējās rindas kokgriezumos ietvara horizontālajās malās krāsojumā izteiktas tumšas plaisas, mikrobioloģiskais piesārņojums iekrāsojis grunts slāni un krāsas slāni. Līdzīga situācija arī ir augšējās vāzes kājas un korpusa noslēguma daļās un dzegu augšējās joslas krāsojumā.

- **gaišais krāsojums** zudumi vērojami salīdzinoši lielos apjomos, it īpaši dzegu krāsojumā - pat 60%. Uz statņiem oriģinālais krāsojums ar lieliem atsevišķiem zuduma laukumiem. Atsevišķie saglabājušies krāsas laukumi tonāli atšķirīgi- gan vienas detaļas ietvaros, gan detaļu savstarpējā salīdzinājumā.

Grunts zudumu vietās plaisājumu vietās atsedzas bojāta, tumša koksne.

(Skat.att.Nr.7.)

Apsverot oriģinālā krāsojuma tehnisko un vizuālo stāvokli, tika pieņemts lēmums - krāsojuma retušas rezultātā mazināt un izlīdzināt tonālās atšķirības, kas radušās laika gaitā.

Kokgriezumu krāsojumu atjaunošana

Vispirms tika ieklāta restaurācijas grunts koksnes protezētajās vietās, rekonstruētai detaļai un lielākos grunts zudumu laukumos (pārsvarā zeltītajām detaļām). Pēc nožūšanas virsma nolīdzināta nedaudz slīpējot un ar skalpelīti noņemot lieko grunts masu un precizējot restaurācijas grunts robežas.

Pēc tam krāsojuma slānis apstrādāts ar karstu 20% lineļļas šķīdumu terpentīnā, sekojot līdz, lai šķīdums iesūktos krāsas slānī un nepaliktu uz virsmas. Savukārt, vietās kur šķīdums iesūcas straujāk, process tiek atkārtots.

Krāsas slānis tiek pārklāts ar laku (20%matēta damara laka terpentīnā)- starpslānis starp krāsojuma zudumu atjaunošanas.

Krāsojuma restaurācijai tiek izmantotas mākslinieku attaukotas eļļas krāsas (atšķaidītas terpentīnā).

Vispirms nosedz (plānā kārtā) oriģināla krāsojuma tumši iekrāsotos, bojātos laukumus un baltos grunts slāņa lielākos laukumus. Pēc tam tiek aizpildīti dzeltenā okera zuduma un nodiluma laukumi attiecīgā intensitātē divos piegājienos.

Zeltījuma sarkanās grunts zuduma vietas tiek aizpildītas attiecīgā intensitāte un krāsojuma gradācijā kā apkārt esošie oriģinālā krāsojuma laukumi, izmantojot sarkano un vai brūno okeri atjauktu ar gaišo okeri vai Neapoles dzelteni.

Pamatkonstrukcijas krāsojuma atjaunošana

Vispirms gaišais pamatkonstrukcijas krāsojuma zudumu asās izbiruma malas tiek pielīdzinātas ar abrazīvu materiālu. Uzkrītošās koksnes bojājuma vietās tiek ieklāta tepe un attiecīgi pielīdzināta virsma. Pēc tam krāsojums un koksne (krāsojumu zudumu vietās) tiek piesūcināta ar karstu 20%lineļļu- analogi kā griezumus. Pēc nožūšanas uzņests lakas slānis- 20%matēta damara laka terpentīnā.

Analogā secībā kā kokgriezumus, tiek atjaunots krāsojums dzelteni krāsotās un zeltītās joslas.

Gaišā krāsojuma atjaunošanas pirmo kārtu ieklāj (attiecīgi gaišākā tonētā eļļas krāsā) grunts slāņa bojājumu lielākajos laukumos un vietās, kur atsedzās tumšie koksnes bojājumi. Tonēšanas otrajā kārtā, pārējos krāsojuma slāņa zuduma laukumiņus un iepriekš tonētās vietas tonāli pielīdzinājām oriģinālā krāsojuma gaišākajiem laukumiem. Pēc nožūšanas karkasa kopējais tonējums izskatījās nevienāds, pleķains, vietām ar izteiktiem oriģinālā krāsojuma tumšiem traipiem. Vēl divos piegājienos tika veikta krāsojuma tonālā izlīdzināšana- tumšajiem traipiem uznesot gaišāku krāsu un pārējās vietās attiecīgi izlīdzinot tonāli krasākās atšķirības- variējot krāsas intensitāti un toņa niansi.

Tonēšanai izmantotas 2.Nr. sintētiskās otiņas.

7.9.Kokgriezumumu montāža

Pēc karkasa krāsojuma restaurācijas kokgriezumi tiek ievietoti karkasā. Stabuļu torņu un logu augšējie kokgriezumi (iespēju robežās) tiek ievietoti tiem paredzētajās gropēs un nostiprināti ar nerūsējošām skrūvītēm izmantojot iepriekšējos stiprinājuma caurumus vai attiecīgajās vietās iepriekš izurbjot caurumiņus (nedaudz mazākus kā skrūvīšu diametrus- gan kokgriezumus, gan karkasā).

Pārējie kokgriezumi tiek piestiprināti bijušajās vietās analogi ar skrūvēm.

Montējot augšējo centrālās vāzes dekoru, vispirms tika nostiprināta vāze un pēc tam attiecīgi pielīmēti sānu zari pie rokturiem un savienojuma vietā papildus iestrādāta koka tapiņa.

7.10.Zeltījuma retuša

Pēc kokgriezumumu montāžas, uzkrītošākie un lielākie zeltījuma zuduma laukumi vai lielākie sarkanās grunts laukumi, pēc iespējas mazāk un imitējot zeltījuma nodilumu, tiek aiztonēti ar eļļas zelta krāsu.

Krāsojums noklāts ar aizsarglaku- 20% noslēdzošā damara laka terpentīnā.

8.Restaurācijas padomes lēmums par veikto darbu- pieņemts ar "Darbu nodošanas-pieņemšanas aktu"

9.Rekomendācijas pieminekļa glabāšanai

Restaurētais ērģeļu prospekts jāapseko licenzētam restauratoram divas reizes gadā- pavasarī un rudenī.

Veiktās restaurācijas gaitā atklājās, ka mikrobioloģiskie bojājumi ir apjomīgi gan pamatmateriālā, gan sākotnējā krāsas slānī (mikrobioloģiskais piesārņojums degradējoši ietekmējis arī vēlāk uznestos virsmas apdares slāņus un labojumus). Tādēļ īpaši jāseko lai mikrobioloģiskais piesārņojums neatsāk savu degradējošo darbību. Pretējā gadījumā, prospektam veiktā restaurācija var izrādīties veltīga.

Lai to nodrošinātu, jāseko līdzīgi telpas temperatūrai un mitrumam (ideālā temperatūra- 18 +2 ; mitrums 60% +10). Un tādēļ baznīcai nepieciešams iegādāties mērierīci mitruma un temperatūras fiksēšanai. Rezultāti nepieciešami fiksēt žurnālā. Pēc tam, uz fiksēto mērījumu pamata, būtu iespējams objektīvi novērtēt situāciju un telpas klimata ietekmi uz pieminekli.

Pieminekļa lietotājiem jāņem vērā, ka krāsas temperatūras un mitruma svārstības telpā nenodrošina labvēlīgus apstākļus priekšmetu glabāšanai un lietošanai. Ja priekšmeta apdares slānis kļūst nenoturīgs vai citādi bojājas, tad jaunu slāņu uznesšana (pārkrāsošana) neatrisina situāciju, jo degradējošie procesi darbojas tālāk. Situāciju uzlabo tikai bojājumu rašanās iemeslu noskaidrošana un novēršana.

10.Pielikums

Tabula Nr.1.- Balgales baznīcas ērģeļu prospekta hronoloģiskā krāsojuma shēma

Foto Nr.1.- Prospekta kopskats izpētes procesa laikā.

Foto Nr.2.- Prospekta pēc kokgriezumu demontāžas.

Foto Nr.3.- Karkasā daļēji noņemti pārkrāsojumi, atsedzassiltāki balts krāsojums.

Foto Nr.4.- Prospekta kopskats pēc restaurācijas

Foto Nr.5.- Krāsojumu slāņu zondāžas uz centrālā stabuļu loga dzegas

Foto Nr.6.- Cokola dzega pirms restaurācijas

Foto Nr.7.- Kreisā stabuļu torņa dzegas fragments pēc pārkrāsojumu noņemšanas

Foto Nr.8.- Cokola dzegas centrālā daļa- pēc pārkrāsojumu noņemšanas

Foto Nr.9.- Centrālās daļas frontona kokgriezums pirms restaurācijas

Foto Nr.10.- Centrālās daļas stabuļu loga kokgriezums pirms restaurācijas

Foto Nr.11.- Centrālās daļas apakšējais kokgriezums-pēc pārkrāsojumu noņemšanas

Foto Nr.12.- Centrālās daļas apakšējais kokgriezums pēc krāsojumu zudumu retušas

Foto Nr.13.- Stabuļu logu kokgriezumi pēc pārkrāsojumu noņemšanas

Foto Nr.14.- Stabuļu logu kokgriezumi pēc krāsojumu zudumu retušas

Foto Nr.15.- Pilnības ragu kokgriezumu fragmenti- veikta eļļas krāsojumu retuša (pa kreisi); pirms krāsojumu retušas (pa labi)

Foto Nr.16.- Centrālās daļas frontona kokgriezumi pēc pārkrāsojumu noņemšanas un grunts zudumu ieklāšanas

Foto Nr.17.- Centrālās daļas frontona kokgriezumi pēc eļļas krāsojumu zudumu retušas

Foto Nr.18.- Prospekta "spārni"; veikta eļļas krāsas zudumu retuša (pa kreisi); pēc grunts zudumu ieklāšanas (pa labi)

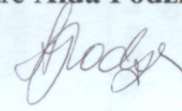
Foto Nr.19.- Kreisais stabuļu tornis un "spārns"- pēc restaurācijas

Foto Nr.20.- Prospekta frontona vāze pēc krāsojumu zudumu retušas; pirms zeltījuma zudumu retušas

Foto Nr.21.- Prospekta centrālā daļa pēc restaurācijas

2009.gada septembris

Polihromā koka restauratore- vecmeistare **Aida Podziņa**

Balgaies baznīcas ērģeļu prospekta hronoloģiskā krāsojuma shēma

Detalju nosaukumi	Oriģinālais krāsojums				1.pārkrāsojums		2.pārkrāsojums		3.pārkrāsojums	
	Krīta līmes grunts	Dzeltenīgi balta-krēmkrāsa	Dzeltens-zelta okers	Zeltījums uz sarkanīgas grunts	Zaļganīgi balts	Spoža bronza uz plāna dzelt. okera slāņa	Pelēcīgi balts	Spoža bronza ar laku	Balts	Bronza-rupgraudaina
Karkasa konstruktīvie statņi	✓	✓ 2x	-	-	✓	-	✓	-	✓	-
Augšējās dzegas joslas: (secībā no augšas)	✓	-	✓	-	-	✓	-	✓	-	✓
1.-izliektā josla										
2.-vertikālā josla	✓	-	-	✓	-	✓	-	✓	-	✓
3.-vertikālā josla	✓	✓ 2x	-	-	✓	-	✓	-	✓	-
4.-ieliektā josla	✓	✓ 2x	-	-	✓	-	✓	-	✓	-
5.-izvirzītā šaurā josla	✓	-	-	✓	-	✓	-	✓	-	✓
6.-vertikālā josla	✓	-	✓	-	✓	-	✓	-	✓	-
7.-vertikālā josla	✓	✓ 2x	-	-	✓	-	✓	-	✓	-
8.-izvirzītā šaurā josla	✓	-	-	✓	-	✓	-	✓	-	✓
Apakšējā dzega	✓	✓ 2x	-	-	✓	-	✓	-	✓	-
izvirzītās profila joslas	✓	-	-	✓	-	✓	-	✓	-	✓
Malas ornamenta- pilnības raga korpuss	✓	✓ plānā slānī	-	-	✓	-	✓	-	✓	-
raga korpusa stīpojums	✓	-	dzelt.okers 0,5cm abās pusēs zeltījuma josliņām		-	✓	-	✓	-	✓
trauka malas	✓	-	✓	-	-	✓	-	✓	-	✓
trauka iekšējā virsma	✓	-	✓ +melns	✓	-	-	zila	-	✓	-
lapas	✓	-	pamīšus krāsoj. un zeltīj.		-	✓	-	✓	-	✓
stīgas; volūtas	✓	-	-	✓	-	✓	-	✓	-	✓
Stabuļu logu augšējie lambrekeni	✓	-	-	✓	-	✓	-	✓	-	✓
Stabuļu logu griezumu ietvars un lauru zari	✓	-	Ietvars-okera; Kāti zeltīti; lapas pamīšus krāsotas un zeltītas		-	✓	-	✓	-	✓
Mazo stabuļu logu vidējās daļas griezumi	✓	-	centrā rozete zelt.; lapas pamīšus krāsot. un zeltīt.		-	✓	-	✓	-	✓
Centrālās daļas augšējās dekoratīvās volūtas	✓		✓ virsmas padziļināj.	✓ izvirzītās plaknes	-	✓	-	✓		✓ izvirzītās plaknes
Vāze- centrālās daļas vainagojumā	✓		✓ korpuss kāja	✓ izvirzītās joslas; osas; pērļu virtene zvaigzne;	-	✓	-	✓	-	✓ daļēji (nekārtīgi) bronzēts

Balgales baznīcas ērģeļu prospekts

1. Prospekta kopskats- izpētes procesa laikā

2. Prospekta karkass; pēc kokgriezumu demontāžas

Balgales baznīcas ērģeļu prospekts

3. Karkasam daļēji noņemti pārkrāsojumi, atsedzas siltāki baltais krāsojums

4. Prospekta kopskats pēc restaurācijas

Balgales baznīcas ērģeļu prospekts

5. Krāsojumu slāņu zondāžas uz centrālā stabuļu loga dzegas

6. Cokola dzega- pirms restaurācijas

Balgales baznīcas ērģeļu prospekts

7. Kreisā stabu loga dzegas fragments pēc pārkrāsojumu noņemšanas

8. Cokola dzegas centrālā daļa- pēc pārkrāsojumu noņemšanas

Balgales baznīcas ērģeļu prospekts

9. Centrālās daļas frontona kokgriezums pirms restaurācijas

10. Centrālās daļas stabuļu loga kokgriezums pirms restaurācijas

Balgales baznīcas ērģeļu prospekts

11. Centrālās daļas apakšējais kokgriezums pēc pārkrāsojumu noņemšanas

12. Centrālās daļas apakšējais kokgriezums pēc krāsojumu zudumu retušas

Balgales baznīcas ērģeļu prospekts

13. Stabuļu logu kokgriezumi pēc pārkrāsojumu noņemšanas

14. Stabuļu ^{logu} ~~terna~~ kokgriezumi pēc krāsojumu zudumu retušas

Sātu baznīcas ērģeļu prospekts

15. Prospekta "spārnu" fragmenti pēc pārkrāsojumu noņemšanas

16. Centrālās daļas frontona kokgriezumi pēc pārkrāsojumu noņemšanas un grunts zudumu ieklāšanas

Balgales baznīcas ērģeļu prospekts

**17. Centrālās daļas frontona kokgriezums pēc pārkrāsojumu
noņemšanas;gruts zudumu ieklāšanas; krāsojumu retušas;
pirms zeltījuma retušas.**

Balgales baznīcas ērģeļu prospekts

18. Prospekta "spārni"; kreisajā pusē- veikta krāsojumu zudumu retuša; labajā pusē-pēc grunts zudumu ieklāšanas

19. Kreisais stabuļu tornis un "spārns"- pēc restaurācijas

Balgales baznīcas ērģeļu prospekts

20. Prospekta frontona vāze pēc krāsojumu zudumu retušas; pirms zeltījumu zudumu retušas

21. Prospekta centrālā daļa pēc restaurācijas